

05-4506832

pustaka.upsi.edu.my

Perpustakaan Tuanku Bainun
Kampus Sultan Abdul Jalil Shah

PustakaTBainun

ptbupsi

PENGKARYAAN KARYA KREATIF BERDASARKAN ALAT MUZIK TRADISIONAL PALOMPONG

05-4506832

pustaka.upsi.edu.my

ABDUL GAFAR

PustakaTBainun

ptbupsi

UNIVERSITI PENDIDIKAN SULTAN IDRIS
2023

05-4506832

pustaka.upsi.edu.my

Perpustakaan Tuanku Bainun
Kampus Sultan Abdul Jalil Shah

PustakaTBainun

ptbupsi

PENGKARYAAN KARYA KREATIF BERDASARKAN ALAT MUZIK
TRADISIONAL PALOMPONG

ABDUL GAFAR

DISERTASI INI DIKEMUKAKAN BAGI MEMENUHI
SYARAT UNTUK MEMPEROLEH IJAZAH SARJANA MUZIK
(MOD PENYELIDIKAN)

FAKULTI MUZIK DAN SENI PERSEMBAHAN
UNIVERSITI PENDIDIKAN SULTAN IDRIS

2023

UNIVERSITI
PENDIDIKAN
SULTAN IDRIS
سولتان ايدريس سلطان ايدريس
SULTAN IDRIS EDUCATION UNIVERSITY

Sila tanda (✓)
Kertas Projek
Sarjana Penyelidikan
Sarjana Penyelidikan dan Kerja Kursus
Doktor Falsafah

INSTITUT PENGAJIAN SISWAZAH

PERAKUAN KEASLIAN PENULISAN

Perakuan ini telah dibuat pada7....(hari bulan).....3..... (bulan) 20.23....

i. Perakuan pelajar:

Saya, Abdul Gafar, M20191001001, Fakulti Muzik Dan Seni Persembahan (SILA NYATAKAN NAMA PELAJAR, NO. MATRIK DAN FAKULTI) dengan ini mengaku bahawa disertasi/tesis yang bertajuk Pengkaryaan Karya Kreatif Berdasarkan Alat Muzik Tradisional Palompong

adalah hasil kerja saya sendiri. Saya tidak memplagiat dan apa-apa penggunaan mana-mana hasil kerja yang mengandungi hak cipta telah dilakukan secara urusan yang wajar dan bagi maksud yang dibenarkan dan apa-apa petikan, ekstrak, rujukan atau pengeluaran semula daripada atau kepada mana-mana hasil kerja yang mengandungi hak cipta telah dinyatakan dengan sejelasnya dan secukupnya

Tandatangan pelajar

ii. Perakuan Penyelia:

Saya, Prof. Madya Dr. Hj. Mohd Azam bin Sulong (NAMA PENYELIA) dengan ini mengesahkan bahawa hasil kerja pelajar yang bertajuk Pengkaryaan Karya Kreatif Berdasarkan Alat Muzik Tradisional Palompong

(TAJUK) dihasilkan oleh pelajar seperti nama di atas, dan telah diserahkan kepada Institut Pengajian Siswazah bagi memenuhi sebahagian/sepenuhnya syarat untuk memperoleh Ijazah Sarjana Muzik (SLA NYATAKAN NAMA IJAZAH).

11/12/2023

Tarikh

Tandatangan Penyelia

Prof. Madya Dr. Hj. Mohd Azam bin Sulong
Timbalan Dekan (Hal Ehwal Pelajar & Alumni)
Fakulti Muzik dan Seni Persembahan
Universiti Pendidikan Sultan Idris

UPSI/IPS-3/BO 31
Pind.: 01 m/s:1/1
**INSTITUT PENGAJIAN SISWAZAH /
INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES**
**BORANG PENGESAHAN PENYERAHAN TESIS/DISERTASI/LAPORAN KERTAS PROJEK
DECLARATION OF THESIS/DISSERTATION/PROJECT PAPER FORM**

Tajuk / Title: Pengkaryaan Karya Kreatif Berdasarkan Alat Muzik
Tradisional Palompong

No. Matrik / Matric's No.: M20191001001

Saya / I: Abdul Gafar
 (Nama pelajar / Student's Name)

mengaku membenarkan Tesis/Disertasi/Laporan Kertas Projek (Kedoktoran/Sarjana)* ini disimpan di Universiti Pendidikan Sultan Idris (Perpustakaan Tuanku Bainun) dengan syarat-syarat kegunaan seperti berikut:-

acknowledged that Universiti Pendidikan Sultan Idris (Tuanku Bainun Library) reserves the right as follows:-

1. Tesis/Disertasi/Laporan Kertas Projek ini adalah hak milik UPSI.
The thesis is the property of Universiti Pendidikan Sultan Idris
2. Perpustakaan Tuanku Bainun dibenarkan membuat salinan untuk tujuan rujukan dan penyelidikan.
Tuanku Bainun Library has the right to make copies for the purpose of reference and research.
3. Perpustakaan dibenarkan membuat salinan Tesis/Disertasi ini sebagai bahan pertukaran antara Institusi Pengajian Tinggi.
The Library has the right to make copies of the thesis for academic exchange.
4. Sila tandakan (✓) bagi pilihan kategori di bawah / Please tick (✓) for category below:-

☐ **SULIT/CONFIDENTIAL**

Mengandungi maklumat yang berdarjah keselamatan atau kepentingan Malaysia seperti yang termaktub dalam Akta Rahsia Rasmi 1972. / Contains confidential information under the Official Secret Act 1972

☐ **TERHAD/RESTRICTED**

Mengandungi maklumat terhad yang telah ditentukan oleh organisasi/badan di mana penyelidikan ini dijalankan. / Contains restricted information as specified by the organization where research was done.

☒ **TIDAK TERHAD / OPEN ACCESS**

(Tandatangan Pelajar / Signature)

(Tandatangan Penyelia / Signature of Supervisor)
& (Nama & Cop Rasmi / Name & Official Stamp)

Tarikh: 11/12/2023

Prof. Madya Dr. Hj. Mohd Azam bin Sulong
 Timbalan Dekan (Hal Ehwal Pelajar & Alumni)
 Fakulti Muzik dan Seni Persembahan
 Universiti Pendidikan Sultan Idris

Catatan: Jika Tesis/Disertasi ini **SULIT @ TERHAD**, sila lampirkan surat daripada pihak berkuasa/organisasi berkenaan dengan menyatakan sekali sebab dan tempoh laporan ini perlu dikelaskan sebagai **SULIT** dan **TERHAD**.

Notes: If the thesis is **CONFIDENTIAL** or **RESTRICTED**, please attach with the letter from the organization with period and reasons for confidentiality or restriction.

PENGHARGAAN

Assalam'ualaikum Warahmatullahi Wabarakatuh.

Bersyukur kepada Allah SWT. Alhamdulillah atas petunjuk dan karuniaNya, bersyukur atas kesabaran dan kekuatan memudahkan saya menyiapkan Tesis Penyelidikan ini pada masa yang ditetapkan dan atas izinNya saya dapat menyelesaikan sehingga keputusan yang dijangka. Setinggi-tinggi penghargaan dan terima kasih ditujukan khas untuk penyelia satu saya, Profesor Madya Dr. Mohd Azam Bin Sulong dan penyelia kedua saya, Dr. Salman Alfarisi atas kesabaran, pengalaman serta kemahiran akademiknya memberikan penyeliaan terbaik. Beliau membimbing proses penyelidikan saya dan saya dapat belajar banyak kemahiran profesioanl, penyelidikan dan kemahiran akademik kedua dari mereka. Saya dedikasikan secara khusus kepada mereka sebagai penyelia saya yang berkesan sepanjang proses penghasilan penulisan Tesis Penyelidikan ini baik secara langsung mahupun tidak langsung. Seterusnya, ingin mengucapkan terima kasih kepada semua keluarga besar saya; Bapak dan Ibu Tercinta; serta Istri dan Anak Tersayang dan juga kepada semua rakan yang membantu menyelesaikan Tesis ini. Tiada kata yang dapat menggambarkan tahap perkhidmatan mereka selain saya mengucapkan terima kasih semua. Terima kasih banyak kepada Pemerintah NTB yang telah mensokong pendidikan saya dengan memberikan biasiswa sehingga saya dapat melanjutkan pendidikan level Master Muzik. Lebih khusus kepada LPP NTB yang telah mensokong sepanjang mengikuti pengajian di UPSI serta kepada semua yang telah membantu dan memberikan kerjasama sepanjang penyelidikan dan penulisan Tesis ini. Sesungguhnya, proses penghasilan penyelidikan ini telah mendefinisikan diri saya untuk menjadi seorang yang berpengetahuan luas, bahawa perkara-perkara hebat berpunca dari kesederhanaan. Inshaallah.

Wassalamu'alaikum Warahmatullahi Wabarakatuh.

ABSTRAK

Objektif kajian ini ialah untuk meneliti Eksplorasi kaedah pendigitalan alat muzik palompong menggunakan transduser pasif (*passive pick-up*) pada setiap bilah palompong, dan efek dalam menghasilkan karya kreatif. Reka bentuk kaedah *practice-based research* dalam memahami dan mendalami setiap permasalahan kajian dan dapatan. Beberapa set instrumen telah digunakan untuk persoalan kajian, antara lain ialah cara mengeksplorasi kaedah pendigitalan alat muzik palompong menggunakan transduser pasif (*passive pick-up*) pada setiap bilah palompong dan cara mengeksplorasi efek dalam menghasilkan karya kreatif. Implikasi kajian menunjukkan bahawa alat muzik tradisional palompong dapat diterapkan efek digital dengan autentik suara katak, alat muzik tradisional palompong dapat diterapkan efek secara digital dengan irama tradisional Sumbawa iaitu Badede, alat muzik tradisional palompong dapat diimplementasikan efek secara digital oleh lagu Hakikat Sebuah Cinta (HSC) dan alat muzik tradisional palompong dapat diterapkan efek secara digital dengan Ansambel Gong Genang, dan alat muzik tradisional palompong dapat diimplementasikan efek secara digital dengan autentik suara mendengkur. Melalui kaedah pendigitalan suara autentik Palompong dengan eksplorasi efek telah menghasilkan bentuk musik elektroakustik. Perkembangan alat muzik tradisional palompong terhalang kerana kurangnya minat generasi muda hari ini. Harapan seterusnya agar generasi muda ini dapat meneruskan warisan budaya nenek moyang mereka walaupun di tengah arus perkembangan globalisasi. Justeru kajian ini boleh menjadi satu penemuan yang menyumbang kepada perkembangan alat muzik tradisional di Indonesia khususnya Sumbawa Nusa Tenggara Barat dan menyumbang kepada pengungkapan perkembangan model persembahan melalui media teknologi digital bagi alat muzik tradisional palompong.

CREATIVE WORK BASED ON TRADITIONAL PALOMPONG MUSIC INSTRUMENTS

ABSTRACT

The objective of this study is to investigate the method of digitizing palompong musical instruments using a passive transducer (passive pick-up) on each palompong bar, and the effect in producing creative works. Design practice-based research methods in understanding and exploring each study problem and finding. Several sets of instruments have been used for research problems, including how to explore the methods of digitizing palompong musical instruments using a passive transducer (passive pick-up) on each palompong bar and how to explore effects in producing creative works. The implication of the study shows that traditional Palompong musical instruments can be applied digital effects with authentic frog voices, Palompong traditional musical instruments can be applied digitally effects with traditional Sumbawa rhythms namely Badede, Palompong traditional musical instruments can be implemented digitally effects by the song Hakikat Sebuah Cinta (HSC), and traditional palompong musical instruments can be applied digitally effects with the Gong Genang ensemble, and traditional palompong musical instruments can be implemented digitally effects with authentic purring sounds. Through the method of authentic Palompong voice digitization with the exploration of effects has produced a form of electroacoustic music. The development of traditional palompong musical instruments is stunted due to the lack of interest of today's young generation. The next hope is that this young generation can continue the cultural heritage of their ancestors even in the midst of globalization. therefore this study can be a discovery that contributes to the development of traditional musical instruments in Indonesia, especially Sumbawa West Nusa Tenggara and contributes to the disclosure of the development of performance models through digital technology media for traditional palompong musical instruments.

ISI KANDUNGAN**Muka Surat**

PERAKUAN KEASLIAN PENULISAN	ii
PENGESAHAN PENYERAHAN TESIS	iii
PENGHARGAAN	iv
ABSTRAK	v
ABSTRACT	vi
ISI KANDUNGAN	vii
SENARAI RAJAH	viii
SENARAI SINGKATAN	xi
SENARAI LAMPIRAN	xii
BAB I PENDAHULUAN	
1.1 Pengenalan	1
1.2 Latar Belakang Kajian	4
1.3 Inspirasi/Motivasi	7
1.4 Pernyataan Masalah	10
1.5 Objektif Kajian	10
1.6 Persoalan Kajian	11

1.7 Batasan Kajian	11
1.8 Kesignifikanan Kajian	12
1.9 Kerangka Konseptual Kajian	13
1.10 Definisi Operasional	14
1.10.1 Eksplorasi	14
1.10.2 Efek	15
1.10.3 Digitalisasi	15
1.10.4 Palompong	16
1.10.5 Muzik Elektroakustik	17
1.11 Kesimpulan	18

BAB 2 TINJAUAN LITERATUR DAN KARYA

2.1 Pengenalan	19
2.2 Tinjauan Literatur	20
2.2.1 Isu Teknologi dan Media Terkini	20
2.2.2 Teknologi dan Muzik	23
2.2.3 Digital Audio Workstation (DAW)	26
2.2.4 Rawatan Akustik	27
2.2.5 Proses Mastering	28

2.2.6 Palompong	29
2.2.7 Efek Bunyi	31
2.2.8 Muzik Akustik	33
2.2.9 Muzik Elektronik	36
2.3 Tinjau Karya Berkaitan dengan Palompong	37
2.3.1 Yudi Maryadi. (2016)	37
2.3.2 Wan Bol. (2019)	38
2.3.3 Iwan Sofyan. (2019)	38
2.5 Proses Kreatif dalam Karya	41
2.6 Kesimpulan	42

BAB 3 METODOLOGI

3.1 Pengenalan	43
3.2 Kaedah Penyelidikan	43
3.3 Teori Proses Kreatif dalam Pembangunan Produksi Karya Muzik Kreatif	45
3.3.1 Teori Kreativiti	45
3.3.2 Teori Estetika	47
3.4 Carta Aliran	48
3.5 Kesahan dan Keboleh Percayaan Data/Karya	50

3.5.1 Focus Group Discussions (FGD)	51
3.6 Fasa-Fasa dalam Penghasilan Karya Kreatif	55
3.6.1 Fasa Pertama Digitalisasi	55
3.6.2 Fasa Kedua Eksplorasi Efek	56
3.7 Analisis Karya	57
3.7.1 Diensionality Reduction	57
3.7.2 Moremeaningful Representation	58
3.8 Kaedah Penyajian Data Penyelidikan/Karya	59
3.9 Kesimpulan	60

BAB 4 KAEDAH PENDIGITALAN ALAT MUZIK PALOMPONG

4.1 Pengenalan	61
4.1.1 Kaedah Pendigitalan Alat Muzik Palompong dari Akustik ke Digital	61
4.2 Kesimpulan	89

BAB 5 ALAT MUZIK TRADISIONAL PALOMPONG DIIMPLEMENTASIKAN MELALUI EFEK DIGITAL

5.1 Pengenalan	90
5.2 Alat Muzik Tradisional Palompong Diimplementasikan Efek Secara Digital	90
5.2.1 Hasil Karya Kreatif 1 : Alay Muzik Tradisional Palompong Diimplementasikan Efek Secara Digital dengan Autentik Suara Katak.	92

5.2.2 Hasil Karya Kreatif 2 : Alat Muzik Tradisional Palompong Diimplementasikan Efek Secara Digital Dengan Irama Tradisional Sumbawa Iaitu <i>Badede</i> .	99
5.2.3 Hasil Karya Kreatif 3 : Alat Muzik Tradisional Palompong Diimplementasikan Efek Secara Digital Dengan Lagu Hakikat Sebuah Cinta (HSC)	110
5.2.4 Hasil Karya Kreatif 4 : Alat Muzik Tradisional Palompong Diimplementasikan Efek Secara Digital Dengan Ansambel Gong Genang	128
5.2.5 Hasil Karya Kreatif 5 : Alat Muzik Tradisional Palompong Diimplementasikan Efek Secara Digital Dengan Autentik Suara Mendengung	142

BAB 6 KESIMPULAN DAN IMPLIKASI

6.1 Pengenalan	148
6.2 Kesimpulan	148
6.2.1 Bagaimana Eksplorasi Kaedah Pendigitalan Alat Muzik Palompong Dengan Transduser Pasif (Pasivve Pick-Up) Pada Bilah Palompong ?	149
6.2.2 Bagaimana Menghasilkan Karya Kreatif Berdasarkan Eksplorasi Kesan Bunyi Pendigitalan Alat Muzik Palompong Efek Dalam Menghasilkan Karya Kreatif?	149
6.2.3 Cadangan Untuk Penyelidik Masa Hadapan	150
6.2.4 Implikasi	152

RUJUKAN

SENARAI JADUAL

No. Jadual

Muka Surat

- 5.1 Perbandingan antara magnetorestrictive dan transduser piezoeletrik (Al-Budairi 2012) 108

SENARAI RAJAH

No. Rajah	Muka Surat
1.1 Kerangka Konseptual Penyelidikan	30
3.1 menunjukkan carta aliran kerja produksi audio	66
3.2 menunjukkan proses instalasi proses merakaman	67
4.1 Palompong	80
4.2 Audio Mixer Ashley	81
4.3 Audio Interface	82
4.4 Audio Jack	82
4.5 Audio Soundcard	83
4.6 USB Port	83
4.7 Personal Komputer	84
4.8 Pieso	84
4.9 Speaker Monitor Plat	85
4.10 Kabel Audio Jack TRS	85
4.11 Kabel Audio Jack TS	86
4.12 Stik Es Krim	86
4.13 Instalasi Hasil Perakitan untuk Perakaman Palompong	87
4.14 Analisi Peaks	88
4.15 Analisis Loudness	89
4.16 Analisis Pitch	90
4.17 Analisis Extra	90

4.18 Analisis Errors	91
4.19 Analisis Peacks	92
4.20 Analisis Loundness	93
4.21 Analisis Pitch	94
4.22 Analisis Extra	94
4.23 Analisis Errors	95
4.24 Analisis Peacks	96
4.25 Analisis Loundness	97
4.26 Analisis Pitch	98
4.27 Analisis Extra	98
4.28 Analisis Errors	99
4.29 Analisis Peacks	100
4.30 Analisis Loundness	100
4.31 Analisis Pitch	101
4.32 Analisis Extra	102
4.33 Analisis Errors	102
4.34 Analisis Peacks	103
4.35 Analisis Loundness	104
4.36 Analisis Pitch	105
4.37 Analisis Extra	105
4.38 Analisis Errors	106

5.1 Efek Bunyi Bilah 1 pada Palompong (Acoustica Distortion, Acoustica Reverb)	110
5.2 Efek Bunyi Bilah 2 pada Palompong (Effect Mid-Side: Envelope Follower)	112
5.3 Efek Bunyi Bilah 2 pada Palompong (Effect Dubmaster Liquid Delay steps1)	113
5.4 Efek Bunyi Bilah 2 pada Palompong (Effect Dubmaster Liquid Delay steps2)	114

SENARAI SINGKATAN

DAW Digital Audio Workstation

IOT Internet Of Think

NTB Nusa Tenggara Barat

PBR Practice Based Research

SENARAI LAMPIRAN

A File Audio Karya Kreatif Dalam Bentuk CD Audio

BAB 1

PENDAHULUAN

1.1 Pengenalan

Pendahuluan bahagian kajian merupakan bahagian awal yang membentangkan gambaran keseluruhan masalah yang dinyatakan dan sebab-sebab kajian dibuat. Pendahuluan tentunya menjadi pengenalan kepada pembaca untuk mengetahui huraian kajian sama ada sebahagian atau keseluruhannya.

Palompong sebagai alat muzik tradisional Sumbawa, Nusa Tenggara Barat (NTB), Indonesia Alat muzik Palompong ialah alat muzik tradisional yang diperbuat daripada kayu pilihan, biasa dipanggil kayu Kaleang. Pilihan kayu Kaleang merujuk kepada kekeringan kayu. Kekeringan kayu mempengaruhi bunyi yang akan dihasilkan. Alat muzik Palompong dimainkan dengan cara memukul sehingga

dikelompokkan sebagai keluarga perkusi berpici. Organologi alat muzik Palompong terdiri dari lima buah bilah yang merepresentasikan nada pentatonik.

Sebagai bahagian daripada usaha untuk menjadikan alat Palompong dikenali secara meluas oleh orang ramai, proses pendigitalan adalah pilihan yang akan kami jalankan. asar pertimbangannya dengan proses perdedahan digitalisasi media (expose media digilization). Sehingga ini akan mempunyai fungsi yang signifikan dalam pelestarian muzik tradisional Palompong itu sendiri.

Penyelidikan ini memfokuskan kepada penggunaan bunyi Palompong asli dengan DAW sebagai alat yang menyokong penerokaan kesan yang digunakan, tetapan komputer yang digunakan untuk media audio, grafik dan manipulasi data lain. penyelidikan ini memfokuskan kepada pemrosesan dan penerokaan kesan bunyi Palompong asli dalam kreativiti penyiasat.

Proses penyelidikan muzik Palompong sendiri merujuk kepada *practice based research*. Yang mana proses penyelidikan menjadikan alat muzik Palompong sebagai sumber bunyi. Digitalisasi dan eksploitasi efek akan dijalankan sebagai bahagian daripada proses kreatif. Hasil dapatan dari kajian ini ialah pendigitalan dan penerokaan kesan alat muzik Palompong. Kreativiti pada dasarnya adalah kebolehan umum untuk mencipta sesuatu yang baru, sebagai kebolehan untuk memberikan idea-idea baru yang boleh diaplikasikan dalam menyelesaikan masalah, atau sebagai

kebolehan untuk melihat hubungan baru antara unsur-unsur yang sedia ada (Munandar, 2004: 25).

Merriam dalam bukunya *The Anthropology Of Music* menyatakan, terdapat 10 fungsi muzik iaitu fungsi ekspresi emosi, fungsi penghayatan estetik, fungsi hiburan, fungsi komunikasi, fungsi perlambangan, fungsi tindak balas badan. , fungsi yang berkaitan dengan norma sosial, fungsi kesinambungan budaya, dan fungsi integrasi. Umum. Oleh itu, fungsi muzik ialah perkara yang berkaitan dengan idea dan tingkah laku sesebuah masyarakat (Merriam, 1964: 32-33).

Dalam hal ini, sesebuah karya baharu dihasilkan dengan sepuluh fungsi muzik yang secara tidak langsung akan mempengaruhi dan mesti menyesuaikan diri dengan zaman yang dilalui dan salah satunya berhubungan dengan teknologi yang digunakan.

DAW merupakan satu alat yang boleh digunakan untuk menyediakan platform digital dalam usaha meneroka kesan terutamanya bunyi Palompong asli dalam kajian ini menggunakan alat muzik Palompong sebagai objek kajian. Penjelasan beberapa peringkat kesan penerokaan terhadap alat muzik Palompong akan menjelaskan konteks penyelidikan ini.

1.2 Latar Belakang Kajian

Muzik ialah penghayatan terhadap isi hati manusia yang diungkapkan dalam bentuk bunyi yang teratur melodi atau irama serta mempunyai unsur atau harmoni yang indah. Muzik juga ditakrifkan sebagai: (1) Ilmu atau seni menyusun nada atau bunyi mengikut urutan, gabungan dan hubungan tempo untuk menghasilkan gubahan yang mempunyai kesatuan dan kesinambungan.; (2) Nada atau bunyi disusun sedemikian rupa sehingga mengandungi irama, lagu dan harmoni (terutama yang menggunakan alatan yang boleh menghasilkan bunyi ini) (Sunarko, 1985:5).

Seni muzik dibezakan kepada seni muzik moden dan seni muzik tradisional.

Menurut Subiyakto (2006), muzik moden ialah muzik yang sudah menggunakan alat yang telah berkembang atau sudah menggunakan teknologi manakala muzik tradisional menurut Sedyawati (1992: 23) ialah muzik yang digunakan sebagai perwujudan dan nilai budaya sesuai dengan tradisi. Menurut pendapatnya, Tumbijo (1977: 13) merupakan seni budaya yang telah lama diwariskan secara turun temurun dan telah hidup serta berkembang di kawasan tertentu. Maka dapat dijelaskan bahawa muzik tradisional adalah muzik komuniti yang telah diwarisi secara turun-temurun dan berkekalan dalam masyarakat sesebuah wilayah.

Seni tradisional secara umumnya juga tidak dapat diketahui dengan pasti bila dan siapa yang menciptanya. Ini kerana seni tradisional atau seni rakyat bukanlah hasil kreativiti individu, tetapi dicipta selaras dengan kreativiti masyarakat yang

menyokongnya (Kayam: 60). Bahan-bahan yang digunakan dalam pembuatan alat muzik tradisional biasanya diperbuat daripada potensi tempatan yang ada di setiap wilayah, contohnya: kulit haiwan, buluh, hingga kayu terpilih yang boleh mengeluarkan bunyi atau nada. Muzik tradisional mengandungi unsur-unsur ritual yang berkaitan dengan acara adat masyarakat penyokong selain itu, muzik tradisional mempunyai ciri-ciri antaranya menggunakan bahasa tempatan sehingga hanya diketahui oleh masyarakat tempat muzik tradisional itu berkembang. Adapun ciri-ciri lainnya muzik tradisional iaitu bahawa muzik tradisional menggunakan nada pentatonic pentatonik (Binantoro, 2014:1).

Sumbawa sebagai salah satu wilayah di Indonesia tentunya juga memiliki banyak alat muzik tradisional yang unik, misalnya: *genang*, *sarune*, *gong*, *satong srek* dan *Palompong*. Muzik tradisional Palompong sebagai alat muzik yang diperbuat daripada kayu khas merupakan salah satu hasil budaya wilayah Sumbawa, malah masih kurang diminati dan diminati oleh masyarakat termasuk pelajar. Hanya segelintir orang yang mempunyai aspirasi yang tinggi dan berminat untuk belajar untuk dapat memainkannya. Menurut salah seorang seniman Sumbawa iaitu Fathi menjelaskan bahawa, “Alat muzik Palompong diduga telah wujud pada zaman Kesultanan Sumbawa, atau ketika Sumbawa dipimpin oleh raja Dewan Awan Kuning pada abad ke-17. Alat muzik ini berkembang pada generasi pertama Kerajaan Sumbawa sebelum berubah menjadi kesultanan, akibat kemasukan pengaruh Islam. (Fathi, 2003)

Palompong kebanyakannya dimainkan oleh petani pada waktu tengah hari, terutamanya ketika petani mengisi masa sebelum menuai, atau ketika mereka berehat selepas menuai padi yang banyak. Petani ketika itu memainkan alat muzik Palompong dengan saling menjawab sambil berucap, sehingga kedengaran alunan alunan pantun yang kini dinamakan seni pertuturan. Banyak mesej indah di sebalik seni pertuturan dalam masyarakat kita ketika itu diiringi dengan bunyi tebuan Palompong. Mereka juga bercerita mengenai nikmat alam dan kurniaan Yang Maha Esa atas limpahan makanan dan tanaman di muka bumi ini. Fathi (2003) menjelaskan “walaupun Palompong semakin lenyap, namun kita tetap bersyukur kerana Palompong masih dilihat dipertontonkan pada acara tertentu seperti pekan penghayatan budaya dan lain-lain, selepas itu jarang kedengaran lagi”. Beliau juga berharap agar ada institusi atau sesiapa sahaja yang dapat turut serta dalam melestarikan alat muzik ini agar dapat dipelihara dan dikenali di peringkat negara agar mampu bersaing di ranking antarabangsa.

Muzik boleh dianggap sebagai satu bentuk seni persembahan. Persembahan ialah seni yang dipersembahkan dengan rupa demonstrasi iaitu seni boleh dinikmati dan dihayati semasa diekspresi oleh penghibur (Bastomi, 1988:42). Oleh itu, dari segi persembahan, muzik merupakan satu bentuk kreativiti seseorang atau pemuzik yang dicurahkan ke dalam bentuk persembahan yang boleh dipertontonkan atau ditayangkan supaya dapat dinikmati, dihayati, dan bermanfaat kepada ramai orang.

Seiring dengan kemajuan teknologi yang semakin berkembang, sudah tentu ini turut memberi kesan negatif kepada minat orang ramai untuk menikmati muzik secara langsung. Penyelidik menemui artikel bertajuk "Peranan Kemajuan Teknologi dalam Persembahan Muzik" yang menyelidiki artikel berkenaan dengan "Jangan Salahkan Teknologi" dan membincangkan kehadiran "teknologi baharu" yang telah menyebabkan kemerosotan industri muzik. Dalam perbincangan di Sidang Kemuncak Teknologi Muzik San Francisco, Lowery mempersoalkan sama ada model perniagaan digital baharu akan lebih menguntungkan pemuzik (Irnaningrat, 2007: 01-02).

Menggunakan sesuatu teknologi dalam meneroka sesuatu karya sudah tentu bukan sekadar menghilangkan makna dan peranan muzik itu sendiri malah boleh menambah nilai kreatif di dalamnya. Tentunya ini bersesuaian dengan zaman dimana dia berada agar pada masa hadapan hasil sesebuah karya kreatif akan bertahan lama.

1.3 Inspirasi / Motivasi

Dalam kajian ini diinspirasi daripada persembahan karya eksplorasi efek alat muzik palompong yang dipersembahkan melalui media sosial Masaru Saito, untuk itu pengkaji ingin mencuba membuat penerokaan kesan menggunakan perisian *Digital Audio Workstation (DAW)* yang dikenali sebagai *Mixcraft* dalam menghasilkan karya teknologi kreatif berdasarkan alat muzik tradisional Sumbawa yang dikenali sebagai Palompong.

Dalam perkembangannya saat ini, seni muzik tradisional kurang mendapat perhatian sehingga masyarakat luas cenderung kurang mengetahui kewujudan seni muzik tradisional pada daerahnya sendiri. Salah satunya iaitu Palompong. Palompong ialah salah satu bahagian daripada ensembel muzik tradisional Sumbawa, namun belakangan ini alat muzik Palompong sudah jarang digunakan atau dilibatkan dalam persembahan muzik tradisional Sumbawa. Salah satu penyebabnya adalah tidak ada generasi yang akan datang dapat memainkan alat muzik ini. Palompong yang menyerupai alat muzik Cungklik khas Lombok, terdiri atas tiga hingga lima bilah kayu pipih sepanjang 40 cm lebar lima cm.

Ternyata alat muzik Palompong bukan sahaja berfungsi sebagai hiburan tetapi lebih daripada itu, alat muzik Palompong juga merupakan medium muzik yang mempunyai makna penting bagi setiap aktiviti sosial dan perkembangan pertumbuhan sosial dan ekonomi masyarakat Sumbawa. Sebagai contoh, alat muzik Palompong sering menjadi iringan dalam aktiviti tradisional, atau sebagai iringan dalam hiburan masyarakat pada setiap musim menuai. Sudah tentu, agar alat muzik tradisional mudah diterima oleh seluruh masyarakat sekiranya berlaku penerokaan dan perubahan di peringkat global. Bentuk penerokaan alat muzik ini dijalankan dengan sentuhan teknologi yang kreatif. Ini sudah tentu dengan kesan kejuruteraan melalui perisian *Digital Audio Workstation (DAW) Mixcraft*. Pelaksanaan kejuruteraan kesan boleh dijalankan dengan memasang *pickuppizeo* sebagai alat yang menghubungkan setiap kepingan kayu dalam alat muzik Palompong kepada komputer yang akan menghantar gubahan yang digunakan. Setelah disambungkan, dengan perisian tersebut, sudah

tentu akan mudah untuk menyesuaikan perubahan bunyi daripada bunyi asal alat muzik Palompong kepada muzik yang ingin dibuat oleh penyelidik, contohnya muzik Palompong boleh digunakan sebagai kesan bunyi, contohnya beberapa karya muzik menggunakan kesan bunyi yang dibuat oleh alat muzik atau dengan cara lain. Contoh awal dalam kajian ini diilhamkan daripada persembahan karya penerokaan kesan alat muzik palompong yang dipersembahkan melalui media sosial Masaru Saito. Oleh itu, penyelidik akan cuba meneroka kesan penggunaan perisian *Digital Audio Workstation* (DAW) yang dikenali sebagai *Mixcraft* dalam menghasilkan karya teknologi kreatif berasaskan alat muzik tradisional Sumbawa yang dikenali sebagai Palompong.

Pada masa kini dalam perkembangannya, seni muzik tradisional kurang mendapat perhatian sehinggakan masyarakat luas cenderung kurang mengetahui kewujudan seni muzik tradisional di kawasan mereka sendiri. Salah satunya ialah Palompong. Palompong adalah sebahagian daripada ensembel muzik tradisional Sumbawa, tetapi baru-baru ini alat muzik Palompong jarang digunakan atau terlibat dalam persembahan muzik tradisional Sumbawa. Salah satu sebabnya ialah tiada generasi akan datang dapat memainkan alat muzik ini. Palompong yang menyerupai alat muzik Cungklik khas Lombok terdiri daripada tiga hingga lima bilah kayu rata sepanjang 40 cm dan lebar lima cm.

1.4 Pernyataan Masalah

Proses pendigitalan dalam penyelidikan ini adalah bermaksud untuk proses pemindahan bunyi daripada akustik kepada digital oleh Alat Muzik Palompong. Perkara yang perlu ditekankan dalam penyelidikan ini ialah kualiti bunyi yang dihasilkan daripada proses pendigitalan. Langkah-langkah dalam proses digital mesti dikenal pasti lebih awal untuk mengenal pasti masalah semasa penyelidikan. Masalah yang dihadapi iaitu kecenderungan terjadinya *latency* dan *distortion* pada bunyi dari pendigitalan dalam penyelidikan ini.

Selepas proses digital selesai, langkah seterusnya ialah proses meneroka kesan yang dihasilkan oleh proses sebelumnya. Bunyi yang dihasilkan akan diterokai dengan pelbagai cara melalui proses memanipulasi bunyi palompong asli mengikut keperluan penyelidikan. Perkara yang perlu dikenal pasti ialah besarnya kesan terhadap bentuk karya yang dihasilkan dan pemilihan perisian dalam proses digital juga akan mempengaruhi kualiti bunyi yang dihasilkan sehingga pemilihan perisian (software) dan peranti (device) lain akan dibincangkan dalam bab tiga.

1.5 Objektif Kajian

1. Penerokaan kaedah pendigitalan alat muzik palompong dengan transduser pasif (*passive pick-up*) pada bilah palompong.

2. Menghasilkan karya kreatif berdasarkan penerokaan kesan bunyi pendigitalan alat muzik Palompong.

1.6 Persoalan Kajian

Dalam objektif kajian, penyelidik menyatakan apa yang ingin dicapai melalui kajian yang ingin dijalankan. Objektif kajian juga merupakan perkara yang sangat penting dalam sebarang bentuk penyelidikan. Masalah dalam penyelidikan ini ialah bagaimana untuk meneroka kaedah pendigitalan alat muzik Palompong dan bagaimana untuk meneroka kesan menggunakan teknologi kreatif pada alat muzik Palompong itu sendiri.

1. Bagaimana untuk meneroka kaedah pendigitalan alat muzik palompong menggunakan transduser pasif (*passive pick-up*) pada setiap bilah palompong.
2. Bagaimana meneroka kesan dalam menghasilkan karya kreatif

1.7 Batasan Kajian

Terdapat batasan yang ditetapkan oleh penyelidik, penyelidik hanya memfokuskan kepada satu alat muzik sahaja iaitu Palompong. penyelidik ingin menggunakan kaedah pendigitalan dalam membangunkan alat muzik akustik menjadi alat muzik digital. Bentuk pendigitalan alat muzik ini dijalankan dengan sentuhan teknologi

kreatif iaitu dengan merekayasa kesan melalui *Digital Audio Workstation* (DAW) menggunakan perisian *Mixcraft*.

1.8 Kesignifikanan Kajian

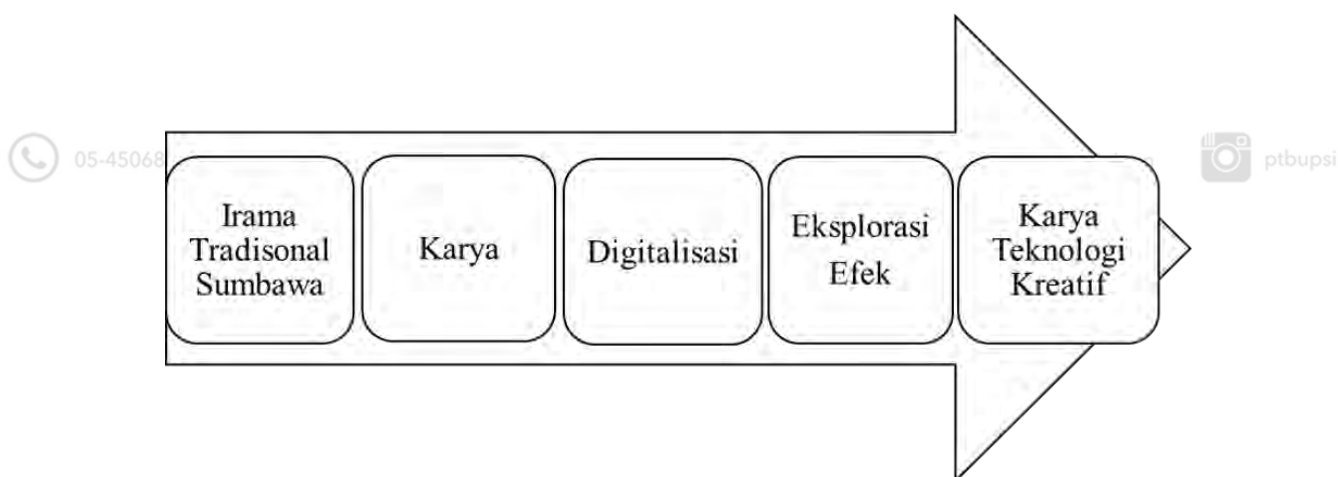
Dapatan kajian ini diharapkan mampu menjenamakan muzik tradisional masyarakat Sumbawa iaitu Palompong secara global di seluruh dunia dengan karya yang akan diberi nafas baharu melalui pendigitalan kualiti dan kesan rakaman. Mohd Azam Sulong (2019) menyatakan bahawa karya muzik boleh disebar dan dipasarkan secara global melalui kedai dalam talian, media massa dan saluran sosial seperti *YouTube, Spotify, Deezer, iTunes, amazon, beatport, eMusic, Juno download, Nasper, Bleep, Boomkat.com, Trackitdown* dan banyak lagi. Hasil penyelidikan ini juga mampu memberi pengetahuan baharu yang mungkin timbul semasa eksperimen studio antara muzik Palompong dan teknologi kreatif. Di satu pihak, ini akan menyumbang kepada Sumbawa yang kemudiannya akan digunakan oleh pemain muzik Palompong. Penyelidikan ini membolehkan pemain baharu atau lama membuat persembahan dengan teknik pendigitalan muzik Palompong. Ini akan membolehkan pembaharuan alat muzik Palompong dengan teknologi kreatif. Sehingga mampu menghasilkan muzik yang menarik untuk penduduk tempatan Sumbawa memainkan alat muzik tradisional mereka.

Kepentingan kajian ini adalah untuk dapat menyediakan teknik baharu untuk pemain alat muzik tradisional Palompong yang digunakan dalam acara lain di Sumbawa, supaya dapat menjadikan pemuzik cekap melalui penggunaan rakaman berbantuan komputer.

1.9 Kerangka Konseptual Kajian

Dalam penyelidikan ini, pengkaji akan menjalankan penyelidikan berdasarkan kerangka konseptual seperti di bawah ini:

Rajah 1.1. Kerangka Konseptual Penyelidikan

Berdasarkan rajah 1.1 di atas, proses pertama ialah mengenal karya terdahulu sebagai referensi penyelidik untuk menghasilkan sebuah karya kreatif. Karya ini perlu dibuat untuk melengkapkan aktiviti pendigitalan dan penerokaan kesan. Karya baharu ini akan direkodkan secara digital. Kaedah pendigitalan ini akan menjalankan

permainan irama tradisional Sumbawa iaitu Palompong melalui rakaman pelbagai trek *Mixcraft Digital Audio Workstation* (DAW) menggunakan transduser seperti mikrofon. Selepas rakaman dihasilkan dengan mengambil kira kualiti bunyi yang menepati piawaian penyiaran, penerokaan kesan akan dijalankan ke atas kerja yang terhasil. Penerokaan kesan ini akan menentukan karya teknologi kreatif ini benar-benar cantik, menarik dan menepati ciri-ciri bunyi yang menjadi piawaian penyiaran yang boleh diketengahkan di peringkat tempatan dan global menerusi media terkini.

1.10 Definisi Operasional

Untuk memudahkan pemahaman dalam penyelidikan ini, penyelidik menjelaskan beberapa istilah yang dipakai dalam penyelidikan ini:

1.10.1 Eksplorasi

Eksplorasi adalah salah satu usaha manusia dalam mengekspresikan idea mereka mengenai kehidupan melalui permainan muzik yang dijalankan dengan mengembangkan sumber bunyi atau instrumen, serta melalui pembangunan simbol muzik, seperti nada irama sambil meneroka sumber bunyi dalam muzik adalah sangat penting kerana ia membantu keseragaman yang ada. Bagi penerokaan sumber bunyi yang boleh dijalankan dengan memanfaatkan barang-barang sedia ada di persekitaran

sekeliling dan mengubah suai alat perkusi yang boleh digunakan untuk memenuhi keperluan untuk menyatakan idea.

Eksplorasi merupakan salah satu langkah yang diambil oleh penyelidik untuk menghasilkan karya iaitu berfikir, berimajinasi, merasa dan bertindak balas (Soedarsono, 1978:40). Seperti yang dijalankan oleh penyelidik dalam penyelidikan ini, iaitu penerokaan kesan sebagai proses kreatif penyiasat.

1.10.2 Efek

Efek ialah suara tiruan atau bunyi sebenar yang memaparkan daya imaginasi dan tafsiran pengalaman mengenai situasi yang dipertontonkan iaitu suasana atau latar yang diambil daripada bunyi asal ditambah dengan bunyi atau bunyi muzik yang lain.

Efek juga boleh menggambarkan suasana atau latar belakang, masa, tempat sesuatu aktiviti atau peristiwa. Menurut Sungkono (1999) efek bunyi ialah suara tiruan yang memaparkan imaginasi dan tafsiran pengalaman mengenai situasi yang dipaparkan.

1.10.3 Digitalisasi

Digital berasal dari Bahasa Yunani iaitu digitus (Anonim, 2012), yang artinya jari-jemari. Menurut Kamus Besar Bahasa Indonesia, digital berhubungan dengan angka-angka untuk sistem perhitungan tertentu (KBBI, 2000:264). Digitalisasi ialah ialah

proses pertukaran dari segala bentuk fizik atau analog kedalam bentuk digital mendefinisikan digitalisasi sebagai transkrip data kedalam bentuk digital sehingga dapat diproses secara langsung dengan menggunakan komputer.

Perkembangan teknologi digital memberi impak kepada perkembangan muzik. Perkembangan ini turut memberi impak kepada alat muzik tradisional iaitu ramai penyelidik cuba membungkus alat muzik tradisional dalam bentuk digital. Dengan cara ini, terdapat dua paradigma pendigitalan tradisional iaitu pertama pendigitalan muzik sebagai produk digital, kedua pendigitalan tradisional alat muzik daripada bentuk fizikal kepada bentuk digital. Daripada dua paradigma tersebut, penyelidik ini memfokuskan kepada paradigma pertama iaitu bagaimana alat muzik tradisional palompong dibungkus dan dimainkan secara digital. Pendigitalan palompong merupakan salah satu jawapan yang terus membangunkan alat muzik tradisional sebagai menyahut cabaran era yang semakin moden dan dikelilingi oleh kemajuan teknologi.

1.10.4 Palompong

Alat muzik tradisional Palompong termasuk alat muzik idiofon yang diperbuat daripada kayu. Cara bermainnya, pemain duduk dengan dua kaki dalam kedudukan lurus ke hadapan dan diletakkan di atas paha kemudian bilah dipukul dengan dua pemukul. Rongga antara paha dan bilah Palompong berfungsi sebagai resonator. Nada Palompong adalah pentatonik (Maharta, I, Gst, Bgs., Umar, S., Sri, Y. 1988).

1.10.5 Muzik Elektroakustik

Muzik elektroakustik adalah genre muzik Barat di mana komposer menggunakan teknologi untuk memanipulasi bunyi akustik dengan menggunakan pemprosesan isyarat audio, seperti reverb atau harmonik, pada instrumen akustik. Muzik Barat tidak dapat dipisahkan daripada pelbagai genre dan genre boleh difahami sebagai jenis, kumpulan, ciri dan ciri muzik. Setiap muzik pastinya mempunyai watak yang berbeza antara satu sama lain. bukan itu sahaja, genre tersebut juga berkait rapat dengan sejarah muzik barat yang dipengaruhi oleh persekitaran sosial masyarakat, teknologi, dan media. Genre berasal daripada perkataan Perancis yang bermaksud jenis atau jenis. genre muzik ialah pengkategorian konvensional yang mengenal pasti bahagian muzik sebagai kepunyaan tradisi biasa atau set konvensyen. Genre hanyalah istilah yang sering digunakan untuk menggambarkan gaya muzik dan bentuk muzik yang berbeza. (Maarif, 2022)

Teori Schaeffer adalah hasil perjuangan harian dalam pelbagai bidang. Apa yang dilakukannya telah diakui secara meluas oleh masyarakat. Tambahan pula, menurut Schaeffer, tidak semua bunyi atau suara yang kita dengar adalah muzik. Bunyi hujan yang disertai guruh, letupan bom, tembakan bersiri atau deruman ekzos kereta atau motor bukanlah bunyi muzik. Bunyi hanya akan menjadi muzik jika ia dimasukkan ke dalam gubahan muzik dan digabungkan menjadi satu keseluruhan yang harmoni. Jadi muzik bukan sekadar bunyi yang didengari setiap hari. Muzik

memerlukan unsur-unsur yang membentuk muzik itu sendiri. Muzik memerlukan unsur melodi, irama, tandatangan masa, skala, tempo, dinamik, timbre dan harmoni. (Miska, 2020). Walau bagaimanapun, Schafer membuat hujah yang lebih luas dengan mengatakan bahawa muzik ialah bunyi yang disukai manusia dan sedap didengari. Sudah tentu teori tentang muzik yang Schafer fikirkan tidak datang serta-merta. Sekilas Mengenai Schafer Dilahirkan sebagai Pierre Henri Marie Schaeffer, beliau ialah seorang komposer, penulis, penyiar, jurutera, ahli muzik dan akustik Perancis. Pelbagai bidang yang diceburinya telah mendapat pengiktirafan meluas daripada ramai orang. Namun, dalam banyak bidang yang diceburinya, lelaki kelahiran 14 Ogos 1910 itu lebih dikenali dengan pencapaian dalam muzik elektronik dan eksperimental. Tulisannya memberi banyak penerangan tentang risalah muzik, pembangunan genre dan teori dan falsafah muzik secara umum. Beliau dianggap sebagai salah seorang pemuzik eksperimen, elektroakustik dan elektronik yang paling berpengaruh, sebagai komposer pertama yang menggunakan beberapa teknik rakaman dan persampelan kontemporari. Teknik ini juga memberi inspirasi kepada hampir semua syarikat rakaman di seluruh dunia. (Haryanto Alexander, 2019)

1.11 Kesimpulan

Pada bab ini, penyelidik telah menyatakan beberapa istilah yang dipakai dalam penyelidikan ini dan secara rasional sebab-sebab kajian ini ingin dijalankan. Objektif dan soalan kajian dalam penyelidikan direfleksikan dari pernyataan masalah

